

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФОНДУ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ У БІБЛІОТЕКАХ

Буліч Н. М.,

Карпенко М. В.

Наукова бібліотека Національного
юридичного університету імені
Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків

Анотація. Стаття присвячена актуальним питанням наповнення фондів бібліотек електронними ресурсами. Розглянуто окремі проблеми комплектування електронних ресурсів, їх зберігання та використання користувачами.

Ключові слова: комплектування бібліотечних фондів, електронні ресурси, електронні бібліотеки, наукові комунікації, мережеві ресурси.

Процеси, що відбуваються в сучасному інформаційному бібліотечному середовищі, характеризуються значним зростанням обсягів електронних документів як складових електронних бібліотек. Значні об'єми електронної інформації, що накопичуються у бібліотеках, мають багатоаспектний характер за інформаційним контентом, видами і формами для максимально повного забезпечення наукових та навчальних запитів читачів.

Немає потреби доводити, що документи, які існують у фондах бібліотек в електронному вигляді, мають переваги, зокрема, більшу відкритість, доступність для отримання науково-освітніх знань. Тому на державному рівні приділяється увага формуванню сучасних засобів інформування. Так, у Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [5], у Положенні МОН «Про електронні освітні ресурси» [4] перед інформаційними закладами поставлено завдання переведення в електронну форму національних надбань у сфері культури та мистецтва. Враховуючи положення названих актів, і з

метою підвищення ефективності використання та доступу до документів, які зберігаються у бібліотечних, музейних та архівних фондах, шляхом створення єдиної інформаційної бібліотечної системи було впроваджено Державну цільову національно-культурну програму «Бібліотека-XXI» [1]. Отже, сьогодні не визиває сумніву тенденція щодо необхідності використання бібліотеками не тільки внутрішніх ресурсів власного книжкового фонду, а й можливостей забезпечити доступ до інформаційних масивів світового простору, це – вимога часу. Проте передусім треба визначити: який статус, який розвиток, законодавче визначення, методи придбання, використання, форми зберігання електронних науково-інформаційних ресурсів маємо ми в Україні? Іноді запитань більше, ніж відповідей. Саме тому бібліотеки та інформаційні установи, які опікуються проблемами формування фондів електронних ресурсів, активно вже не один рік поспіль обговорюють вищезазначені питання.

Враховуючи бібліотечні практики та досвід впровадження інноваційних форм роботи з електронними ресурсами та фондами е-документів, найбільш актуальними, на наш погляд, стають наступні проблеми :

- 1) придбання е-ресурсів;
- 2) врахування особливостей і запровадження стандартів їх наукової обробки та каталогізації;
- 3) з'ясування форм і методів консервації та зберігання;
- 4) визначення технічно-програмних засобів роботи з е-ресурсами тощо.

Зокрема, на рівні виконання функцій комплектування це означає, що необхідно використовувати ефективні методики пошуку та аналізу інфопотоків релевантної електронної продукції, яка відповідатиме профілю вузу, конкретній бібліотеці; враховувати інформаційні потреби користувачів; знати і враховувати рівень технічної оснащеності бібліотеки; правильно розраховувати фінансові витрати щодо вирішення проблем е-бібліотеки.

Не менш важливою є проблема, яка стосується визначення оптимальних варіантів придбання існуючих видів електронних ресурсів (локальних, мережових та комбінованих). З огляду на власний досвід і практику інших бібліотек ми робимо висновок, що локальні, тобто електронні ресурси на CD-ROM, DVD як накопичувачі інформації, мають відносно короткий вік для їх використання та потребують особливих умов зберігання. Наприклад, функціонування DVD, CD-ROM у середньому 10–25 років, а процес перезапису на нові накопичувальні засоби може погіршувати якість інформаційного контенту. Тому можна сказати, що такий вид електронних документів не є досить надійним, з часом потребує додаткових дій персоналу щодо оновлення, зберігання, реставрування, фінансових витрат для періодичного відновлення. До того ж, для роботи з локальними носіями потрібно постійно оновлювати програмне забезпечення та технічну комп'ютерну базу бібліотек. Вже зараз у бібліотечних фондах є пошкоджені, технічно застарілі носії інформації, які сучасна техніка не в змозі прочитати. Таким чином, можна зробити висновок, що доба локальних носіїв інформації поступово відходить у минуле, а це потребує нових видів е-ресурсів, якісних, зручних, які можуть зберігатися і використовуватися тривалий час.

Бібліотеки постійно моніторять і відслідковують можливість оформлення права доступу до цифрового галузевого інфоконтенту, потрібного користувачу. Масиви інформації, баз даних, інтернет-ресурси, які надаються бібліотекам он-лайн, стають мережевими інформаційними продуктами і вважаються найбільш затребуваними [2]. Переваги он-лайн доступу до е-ресурсів є очевидними:

- оперативність;
- своєчасне оновлення;
- доступність з будь якого терміналу;
- можливість користуватися одночасно значної кількості читачів;
- відсутність матеріально-фізичних характеристик.

Зазначимо, що найбільш затребуваним видом онлайн-електронних ресурсів серед науковців та студентів Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого є бази електронних періодичних видань, е-підручники, наукові збірники тощо, які дають можливість отримувати профільну наукову та навчальну інформацію у локальній мережі. Сьогодні вже навряд чи можна вважати це предметом дискусії, бо абсолютно очевидно, що використання електронних ресурсів найпопулярніше серед користувачів. Проте дехто з науковців, які досліджують сфери соціальних комунікацій, зазначає, що лише біля третини баз даних, що містяться на сайті наукової бібліотеки вузу, використовуються читачами у повному обсязі, наприклад: 14,5 % звернень науковці у сфері права до електронних ресурсів складають бази даних бібліотек, а інші правові бази даних та системи – 33,3 %. [3, с. 86]; майже половину звернень читачів до електронних ресурсів бібліотеки ініціюють консультанти-бібліографи.

Для збільшення обсягів інфоресурсів у політиці комплектування е-ресурсами фондів бібліотек треба визначити пріоритети не лише за технологією використання (локальні або мережеві видання), й за іншими параметрами – цільовим призначенням, змістом, періодичністю тощо. Так, на сайті наукової бібліотеки НЮУ ім. Ярослава Мудрого надаються різнопланові галузеві електронні ресурси: бази даних законодавчих актів, повні тексти правового спрямування, інформаційно-аналітичні бюлетені, банки знань проблемного спрямування, репозитарії, електронний науковий архів тощо. Спираючись на дані наукових досліджень, матеріали анкетувань та результати моніторингу запитів користувачів, цікавим виявилися спостереження щодо деяких відмінностей стосовно звернень до цифрової інформації, які обумовлені віком читачів. Так, викладачі та науковці старшого віку і ті, що мають наукові ступені докторів наук, частіше використовують традиційні друковані джерела інформації та рідко звертаються до е-ресурсів бібліотеки. Користувачі середнього віку (кандидати наук, аспіранти, здобувачі) частіше застосовують методик

інформаційного пошуку серед електронних ресурсів. Ця категорія активно працює з електронними вітчизняними та іноземними періодичними виданнями – локальними та он-лайн (57% запитів), власним бібліотечним ресурсом «На допомогу організації науково-дослідної роботи» (35%). Натомість студентська молодь з усіх читачів найбільш схильна до роботи з цифровим контентом, але характер їх запитів дещо одноманітний, орієнтований на навчальний процес, найбільшим попитом користується «Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс» та «Проблемно-орієнтовані предметні банки знань» (87%).

Ще одне он-лайн опитування, проведене науковою бібліотекою НЮУ ім. Ярослава Мудрого щодо характеру звернень користувачів до електронних ресурсів, підтверджує бажання студентів отримувати видання в електронній формі для навчання та самостійної роботи, наприклад:

1. е-навчально-методичну літературу – 87 %
2. е-підручники та навчальні посібники – 73 %
3. електронні журнали та газети – 67 %
4. монографії в електронному вигляді – 33 %
5. інші види е-документів – 10 %

Наведені дані підтверджують важливість електронної навчальної бібліотеки, яка максимально використовується у самостійній роботі студентів, при вивченні окремих дисципліни, що потребують галузевої інформації, яка міститься в електронних журналах, базах даних наукових та навчальних видань тощо. Проте слід розширити перелік цих електронних ресурсів в інформаційно-бібліографічному обслуговуванні потреб користувачів, у тому числі:

- за рахунок використання корпоративних електронних фондів;
- відкриття тріал-доступів до наукової зарубіжної періодики;
- оформлення передплати на е-журнали та баз даних у видавництвах, передплатних агенціях тощо.

Додамо, що як наукова бібліотека юридичного вузу в процесі формування електронної бібліотеки ми стикаємося з тим, що локальні електронні ресурси відповідної тематики, на жаль, не достатньо представлені на книжковому ринку. Особливо це стосується юридичної літератури, яка має властивість швидко застарівати, тому купувати можна довідкові, науково-популярні видання на CD-ROM та DVD. Сучасний стан ринку інформаційних послуг України такий, що не дозволяє бібліотеці отримувати максимально повний об'єм упорядкованих відомостей про електронні видання та відстежувати появу нових джерел науково-освітньої профільної інформації [6].

Наприкінці слід констатувати, що електронні фонди бібліотек як альтернативні традиційним, є-вимогою часу. Тому інноваційних і прогресивних рішень потребують: питання бібліотечної кооперації, забезпечення інформаційних закладів новими технологіями, що допоможе представленню електронних бібліотек або їх елементів на бібліотечних сайтах; узгодження пріоритетів оцифрування власних фондів та створення е-колекцій.

Список використаних джерел

1. Державна цільова національно-культурна програма створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI» : затв. постановою Каб. Міністрів України від 17 серп. 2011 р. № 956 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 71. – Ст. 2672.
2. Ключевые проблемы развития коллекций электронных ресурсов : рук. для б-к / Шэрон Джонсон [и др.] ; Междунар. федерация библиотечных ассоц. и учреждений, Рос. библиотечная ассоц. – СПб., 2012. – 52 с.
3. Пасмор Ю. В. Напрями консолідації в інформаційному забезпеченні правової науки України: соціально-комунікаційний аспект : монографія / Ю. В. Пасмор ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ прав. забезпечення інновац. розвитку. – Х. : Юрайт, 2013. – 273 с.
4. Положення про електронні освітні ресурси : затв. наказом М-ва освіти і науки України від 1 жовт. 2012 р. № 1060 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 80. –

Ст. 3231.

5. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007–2015 роки : Закон України від 9 січ. 2007 р. № 537-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.

6. Электронные ресурсы: от издателей к читателям : материалы Всерос. науч.-практ. конф., Санкт-Петербург, 28 марта – 1 апр. 2011 г. / Рос. нац. б-ка. – СПб. : РНБ, 2011. – 136 с.

***Аннотация.** Стаття посвящена актуальним вопросам формирования фондов библиотек электронными ресурсами. Рассматриваются отдельные проблемы комплектования электронных ресурсов, их хранения и использования потребителями.*

***Ключевые слова:** комплектование библиотечных фондов, электронные ресурсы, электронные библиотеки, научные коммуникации, сетевые ресурсы.*

***Annotation.** The article is devoted to the actual problems of the library stocks formation by electronic resources. The separate problems of the electronic resources acquisition, their storage and using by the consumers have been considered.*

***Key words:** library stocks acquisition, electronic resources, electronic libraries, scientific communications, network resources.*